

**Academia de Științe a Moldovei
Institutul de Istorie, Stat și Drept**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 94(478)''1850/1918'': 316.334.56 (043.3)

POȘTARENȚU DINU

**POPULAȚIA URBANĂ A BASARABIEI
ÎN PERIOADA 1850-1918**

07.00.02 – Istoria românilor

**Autoreferatul tezei de doctor
în domeniul istoriei**

**Chișinău
2010**

Teza a fost elaborată în cadrul Sectorului Istoria Moldovei în Epoca Modernă al Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

Conducător științific:

Tomuleț Valentin, doctor habilitat în istorie, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

Enciu Nicolae, doctor habilitat în istorie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat *Alecu Russo* din Bălți

Coadă Ludmila, doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Membrii Consiliului Științific Specializat:

Dragnev Demir, dr. hab., prof. univ.

Chirtoagă Ion, dr. hab., conf. univ.

Cocârlă Pavel, dr. hab., prof. univ.

Eremia Ion, dr. hab., prof. univ.

Ciubotaru Nicolae, dr., conf. univ.

Susținerea publică a tezei va avea loc la 17 septembrie 2010, ora 15.00, în prezența Consiliului Științific Specializat D 15.07.00.02–10 din cadrul Institutului de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M., str. 31 August 1989, nr. 82, sala de conferințe, orașul Chișinău, Republica Moldova.

Teza de doctorat și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică Centrală *A. Lupan* a Academiei de Științe a Moldovei și pe pagina web a C.N.A.A. (www.cnaa.md)

Autoreferatul a fost expediat la   august 2010

Secretar științific
al Consiliului Științific Specializat

Chirtoagă Ion,
dr. hab., conf. univ.

Conducător științific

Tomuleț Valentin,
dr. hab., conf. univ.

Autor

Poștarencu Dinu

© Poștarencu Dinu, 2010

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Subiectul prezentului studiu demografic este actual din considerentul că cercetările demografice au o pondere importantă în ansamblul investigațiilor efectuate în domeniul istoriei. Informațiile pe care demografia le furnizează sunt în măsură să elucideze unele probleme relative la evoluția proceselor socio-economice din societate.

Tema aleasă este actuală inclusiv din motivul că, în plan general, studierea populației urbane sub aspect istoric reprezintă una dintre problemele de actualitate ale demografiei, înaintată la ordinea de zi în legătură cu desfășurarea, într-un ritm rapid, a urbanizării societății contemporane.

Actualitatea temei rezidă și în faptul că studiile de demografie istorică au importanță în contextul examinării fenomenelor și proceselor demografice. Dispunând de informații noi ce vizează evoluția demografică din trecut, savanții beneficiază de posibilitatea de a explica mai argumentat unele stări demografice actuale.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Analizând gradul de studiere a problemei cu privire la evoluția populației urbane a Basarabiei de la mijlocul secolului al XIX-lea până la începutul secolului al XX-lea, am constatat că subiectul respectiv este insuficient cercetat.

Deși istoriografia referitoare la evoluția demografică a orașelor Basarabiei din perioada țaristă cuprinde o serie de lucrări, această problemă nu a fost investigată în suficientă măsură, rămânând în faza unei cercetări parțiale și fragmentare. Slab este studiată mișcarea naturală, componența socială și etnică a orășenilor, iar unele aspecte structurale ale populației urbane au rămas fără acoperire științifică, și anume: structura confesională, profesională, pe sexe și vârste, repartiția orășenilor după locul nașterii și nivelul științei de carte. Până în prezent nu a fost elaborat un studiu în care acest subiect să fie tratat în toată complexitatea sa, în conformitate cu rigorile științei demografice. Prin urmare, există necesitatea de a realiza cercetări ample în privința populației urbane a Basarabiei din perioada țaristă.

Scopul și obiectivele lucrării constă în a investiga și a supune analizei informația acumulată referitoare la evoluția populației urbane a Basarabiei în intervalul de la mijlocul secolului al XIX-lea până la începutul secolului al XX-lea.

În procesul de elaborare a prezentului studiu ne-am propus să realizăm următoarele obiective:

- Să prezentăm gradul de cercetare a problemei, pentru a trasa obiectivele de investigare.
- Să examinăm modul de evoluare a dinamicii populației din mediul urban al provinciei pentru a determina sporul real din acest mediu de trai.
- Să stabilim raportul între populația urbană și cea rurală a Basarabiei.
- Să studiem cele două componente ale mișcării naturale a populației – natalitatea și mortalitatea – pentru a evalua sporul natural al populației urbane.
- Să apreciem, în măsura în care ne permit informațiile de epocă, proporțiile migrării locuitorilor din orașele basarabene.
- Să investigăm structura populației urbane sub raport etnic, social, confesional, profesional, pe sexe și vârstă, după locul de origine.
- Să profilăm nivelul științei de carte în rândul orașenilor.

Metodologia cercetării științifice. Studiul este elaborat în baza unei abordări metodologice științifice complexe, interdisciplinare. Materialul acumulat în urma investigațiilor efectuate a fost supus unei analize critice, comparative.

Noutatea și originalitatea științifică. În urma investigațiilor efectuate este elaborată o lucrare cu privire la evoluția populației urbane a Basarabiei de la mijlocul secolului al XIX-lea până la începutul secolului al XX-lea. În studiu sunt abordate aspecte demografice care, anterior, au fost tratate insuficient sau au rămas în afara atenției, cum ar fi: mișcarea naturală a populației, structura confesională, profesională, după sex, vârstă, locul de origine, nivelul științei de carte. El conține un bogat suport statistic. Pe lângă informațiile cunoscute, în circuitul științific sunt puse o serie de date noi, depistate în arhive.

Semnificația teoretică a tezei de doctorat. În teză este tratat un subiect din istoria modernă a Basarabiei, insuficient cercetat.

Valoarea aplicativă a lucrării. Ea va servi drept sursă de informare în procesul de elaborare a unor studii în domeniul istoriei moderne a Basarabiei, demografiei, geografiei istorice și de instruire în cadrul instituțiilor de învățământ.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. În prima jumătate a secolului al XIX-lea s-a înregistrat un spor real înalt al populației urbane a Basarabiei, în timp ce sporul natural a fost la un nivel scăzut. Comparând sporul real cu cel natural al populației urbane din

perioada respectivă, se constată că populația orașelor din Basarabia s-a majorat din punct de vedere numeric în urma unei imigrări intense.

2. Dinamica populației urbane a Basarabiei de la mijlocul secolului al XIX-lea până la începutul secolului al XX-lea indică un spor real ascendent. Creșterea reală a populației orașelor Basarabiei a avut un caracter mai intensiv la mijlocul secolului al XIX-lea, ulterior caracterizându-se printr-un ritm mai lent.

3. În intervalul 1850-1878, potrivit datelor statistice existente, sporul natural al populației urbane a fost mai mic decât cel care a urmat după anul 1880, ușor fiind în descreștere în anii din preajma Primului Război Mondial.

4. Sub aspect structural, populația orașelor basarabene avea o configurație etnică, socială, confesională complexă.

5. Populația urbană a Basarabiei se caracteriza printr-un nivel redus al științei de carte. După nivelul de instruire, românii din orașele basarabene se plasau pe unul dintre ultimele locuri în raport cu etniile conlocuitoare.

Implementarea rezultatelor științifice. Datele de ordin demografic expuse în teză pot completa paginile de istorie ale Basarabiei. Totodată, ele pot servi în cazul examinării și argumentării unor stări demografice actuale.

Aprobarea rezultatelor științifice. Subiectul intitulat *Numărul populației Basarabiei la 1812* a fost prezentat în cadrul Sesiunii Științifice a Muzeului Național de Istorie a Moldovei (octombrie 2004). La 2 iunie 2009, teza de doctorat a fost discutată și aprobată în cadrul Sectorului Istoria Moldovei în Epoca Modernă, iar la 25 martie 2010 – în cadrul Seminarului Științific de Profil de pe lângă Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei.

Publicații la tema tezei. O parte dintre rezultatele obținute în urma investigațiilor efectuate au fost publicate în culegeri de studii și reviste științifice recenzate (*Revista de istorie a Moldovei*, *Tyragetia*, *Destin românesc*).

Volumul și structura tezei. Teza are un volum de 160 de pagini. Structural, ea constă din următoarele compartimente: introducere, patru capitole, încheiere, bibliografie, rezumat.

Cuvinte-cheie. Basarabia, populația urbană, dinamica populației, mișcarea naturală a populației, natalitate, mortalitate, componența etnică, structura socială, structura confesională, structura profesională, știința de carte.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este formulată actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Este stabilit cadrul cronologic și geografic al lucrării.

În **primul capitol**, cu titlul *Istoriografia problemei și sursele de documentare*, este prezentat nivelul de cercetare a problemei și sunt enumerate sursele de documentare. Pentru a stabili în ce măsură tema în cauză este abordată, am examinat scrierile în care ea și-a găsit reflectare.

În perioada de până la 1918 au văzut lumina tiparului o serie de publicații care conțin informații referitoare la populația Basarabiei, însă majoritatea dintre aceste informații sunt redată în mod succint. Pe deasupra, doar unele publicații din această serie oferă cititorului referințe despre populația urbană a provinciei, care, în fond, sunt sumare. Astfel, A. Artiomov a indicat doar numărul total al populației urbane din 1859. Autorii P. Soroka, S. Potoțki, N. Zozulin, V. Anisimov, N. Lașcov, C. Kramarenko și N. Moghileanski, care nu și-au trasat drept sarcină să studieze populația urbană, au utilizat în scrierile sale date statistice referitoare la numărul locuitorilor ale orașelor din Basarabia doar pentru unii ani. Aceste date statistice, reproduse, în special, din publicațiile Comitetului de Statistică al Basarabiei, le-au plasat în contextul unor caracteristici generale ale populației provinciei dintre Prut și Nistru, fără a le supune unei analize demografice.

Din șirul lucrărilor tipărite până în 1918, o atenție deosebită merită cea a lui A. Zașciuk, însă ea cuprinde o perioadă scurtă și, în plus, autorul ei a operat cu unele date statistice imprecise. Zanfîr Arbure s-a limitat la o caracterizare de ansamblu a populației, în cadrul căreia s-a referit, tangențial, și la populația urbană. S. Davidovici a prezentat, sub raport demografic, doar numărul aproximativ al populației fiecărui oraș și componența etnică parțială

a orașului Chișinău. Cu ocazia publicării rezultatelor recensământului populației din 1897 referitoare la Basarabia, Gr. Șcirovski a expus datele generale ale acestui sondaj, inclusiv cele înregistrate în mediul urban, fără să le analizeze. În ediția jubiliară despre orașul Chișinău din 1912 este reflectată în mod foarte concis evoluția demografică a Chișinăului de la 1812 până la începutul secolului al XX-lea.

În perioada interbelică, tematica demografică a fost tratată de L. Berg, C. Filipescu și E.N. Giurgea, I. Nistor, I. Teodorescu, L. T. Boga, Șt. Ciobanu. În studiile lor populația Basarabiei din perioada țaristă este prezentată în linii generale, iar despre populația urbană aproape că nu se amintește. Totodată, în perioada respectivă au fost editate câteva scrieri de proporții reduse despre orașele basarabene. Ele cuprind informații concise cu privire la populația acestor orașe din perioada țaristă, preluate din surse rusești, fără a fi supuse unei analize. Aceste scrieri scurte sunt semnate de Ștefan Ciobanu, Eugeniu D. Stănoiu, V. Mirescu, Florea C. Rossetti.

Așadar, lucrările referitoare la evoluția demografică a Basarabiei în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, tipărite în perioada țaristă și cea interbelică, poartă un caracter descriptiv, fără analiză științifică. Ele conțin și unele date despre populația urbană.

Problematika demografică a fost abordată, la nivel instituțional, de către exponenții istoriografiei sovietice moldovenești, care, spre deosebire de predecesori, s-au preocupat, în mod special, și de populația urbană a Basarabiei din perioada țaristă, înregistrând unele succese în această privință.

În studiul referitor la populația din mediul urban, apărut în 1962 și semnat de V. Jukov, este oglindită evoluția demografică doar a unui singur oraș, a Chișinăului, și numai cea care s-a desfășurat în anii 1812-1861. Consacrând două monografii problemei privind dezvoltarea social-economică a orașelor basarabene de la 1812 până în 1900, V. Jukov a acordat atenție în cadrul lor și unor aspecte demografice ale mediului urban. El a susținut, în mod just, că un rol important în procesul de formare a populației urbane a Basarabiei l-a avut imigrarea. Redând dinamica populației fiecărui oraș din anii 1819-1856, autorul s-a oprit în continuare numai asupra sporului real al populației orașului Chișinău. Prin puține date statistice a prezentat dinamica populației urbane din perioada 1861-1900. Mișcarea naturală a reflectat-o superficial. Dintre ipostazele structurii populației a examinat numai două: configurația socială și națională. În prima monografie a vizat numai structura socială, dar fără expună întreaga stratificare socială a locuitorilor orașelor, lăsând neconturat tabloul social al orășenilor din anii 1812-1861. Aceeași modalitate de schițare a profilului social al populației orașelor a fost aplicată și în cea de a doua monografie, fără a-l dumeri pe cititor câte, totuși, categorii sociale au

fost. Tabloul etnic al fiecărui oraș l-a profilat prin date din anii 1844, 1862 și 1897, denaturând o parte dintre indicii din 1844.

În sfera cercetărilor demografice ale lui N. Babilunga s-au aflat doar structura etnică și dinamica populației urbane din anii 1897-1917. Totodată, în baza indicilor recensământului populației din 1897 care înfățișează tipurile de activitate ale locuitorilor, N. Babilunga a făcut o încercare, utilizând formule matematice, de a clasifica orașele Basarabiei din punct de vedere funcțional.

Cu toate că I. Grosul și I. Budak au publicat date statistice cu privire la numărul populației fiecărui oraș din anii 1842-1904, extrase, în special, din rapoartele anuale ale guvernatorilor Basarabiei adresate curții imperiale, acești autori nu le-au supus unei analize demografice.

După anul 1989, problemele privitoare la populația urbană a Basarabiei din perioada țaristă nu au constituit subiectul unor studii, cu excepția lucrării despre evoluția etniei ruse a autoarei N. Abakumova-Zabunova.

Baza documentară principală al prezentei lucrări au constituit-o dosarele cu indici demografici ale fondului Cancelaria Guvernatorului Basarabiei de la al Arhiva Națională a Republicii Moldova, rapoartele anuale ale guvernatorului Basarabiei, seria *Privire generală asupra guberniei Basarabia*, publicațiile Comitetului de Statistică al Basarabiei și culegerea de materiale ale recensământului populației din 1897. Acest șir de izvoare documentare ne permit să adâncim cunoașterea temei care face obiectul studiului de față.

În **Capitolul II**, intitulat *Evoluția demografică a orașelor basarabene în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, sunt redate particularitățile evoluției demografice a orașelor dintre Prut și Nistru până la mijlocul secolului al XIX-lea.

Inițial au fost scoase în evidență modificările de ordin geografic care s-au produs în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Astfel, pe durata acestei perioade, numărul orașelor din Basarabia a variat de la 18 orașe și târguri, existente până în anul 1812, la 6 orașe, admise, în 1812, de către administrația țaristă, ca, ulterior, cifra respectivă să se majoreze, treptat, până la 11.

Înainte de a expune evoluția numerică a populației urbane a Basarabiei în prima jumătate a secolului al XIX-lea au fost remarcate unele particularități ale problemei abordate. În primul rând, variabilitatea numărului de orașe îngreuiază urmărirea în mod continuu a dinamicii populației totale din mediul urban. În al doilea rând, sursele documentare de epocă conțin puține informații statistice referitoare la numărul locuitorilor urbani de la 1812 și, un timp, după acest an. În unele cazuri, acestea sunt aproximative și contradictorii sau lipsesc cu desăvârșire. În al treilea rând, majoritatea datelor

statistice referitoare la populația Basarabiei din primii douăzeci de ani de dominație țaristă poartă un caracter fiscal, ele indicând numărul de familii. În al patrulea rând, asupra evoluției numerice a populației unor orașe au influențat schimbările intervenite în privința proprietăților funciare ale acestora.

În baza indicilor incluși în *Tabelele 2. 1-2. 7* am constat că în perioada 1818-1849, populația Chișinăului a sporit cu circa 31 647 de oameni, adică de 3,9 ori; cea a orașului Hotin – cu 9 297 de locuitori (de 4,3 ori); cea a orașului Bălți – cu 3 606 oameni (o majorare de 2,9 ori); cea a orașului Bender a avut un spor real de 9 957 de oameni (de 3 ori); cea a orașului Akkerman – de 3,1 ori; cea a orașului Ismail, – de 3,9 ori; cea a orașului Chilia – de 1,6 ori; cea a orașului Reni – de 4,7 ori. Timp de nouă ani (1838-1849), populația orașului Cahul s-a mărit cu 2 213 suflete (o creștere de 5,2 ori), iar în decurs de 13 ani (1836-1849), populația orașului Soroca a crescut cu 1 375 de locuitori (de 1,6 ori) și cea a orașului Orhei – cu 240 de oameni sau cu o cotă de 6,1%.

Înainte de a caracteriza mișcarea naturală a populației urbane am precizat următoarele: 1. Datele statistice prezentate reflectă mișcarea naturală a populației ortodoxe din mediul urban al Basarabiei, din cauza lipsei informațiilor statistice referitoare la exponenții celorlalte confesiuni; 2. Deoarece în 1835 numărul orașelor s-a majorat cu trei unități, am divizat perioada investigată în două segmente cronologice: până la 1835 și după acest an.

Între anii 1819 și 1835, oscilând anual cu valori mai mari sau mai mici, numărul nou-născuților ortodocși, ai căror părinți constituiau majoritatea populației urbane a Basarabiei, a fost într-o ușoară ascensiune: de la 1 807 în 1819 până la 2 722 în 1834 și 2 431 în 1835, iar în decursul intervalului 1838-1849, cota cea mai înaltă al numărului nașterilor a fost atinsă în 1847 (5 826 de nou-născuți), iar cea mai mică – în 1849 (4 660 de nou-născuți). Astfel, la mijlocul secolului al XIX-lea, odată cu sporirea numărului de orașe și al populației urbane, natalitatea în mediul urban basarabean s-a dovedit a fi de trei ori mai mare în raport cu anul 1819.

Mortalitatea, cel de-al doilea fenomen al mișcării naturale a populației, s-a manifestat astfel în prima jumătate a secolului al XIX-lea. O creștere bruscă a deceselor s-a produs în anul 1820, după care, cu neînsemnate variații, ele s-au menținut în limitele aceluiași nivel, ca în 1827 numărul lor să sporească din nou brusc. Numărul deceselor a fost în creștere și în perioada 1838-1849, cel mai mare înregistrându-se în 1848, când cazurile de deces au fost provocate de bolile epidemice, în special de epidemia de holeră.

Determinând sporul natural al populației ortodoxe din orașele Basarabiei, am constat că în perioada 1819-1826, sporul natural al populației ortodoxe

din orașe a fost neimportant, pe când în anii 1827-1828 și 1834-1835 a avut doar valori negative. Astfel, în decursul anilor 1819-1828, numărul total al orășenilor ortodocși s-a majorat cu 1 544 de oameni, iar în 1834-1835 s-a micșorat cu 1 282 de locuitori. În anii 1844-1847, populația urbană a sporit relativ pe cale naturală, iar în anii 1848-1849 s-a înregistrat un spor negativ, mai cu seamă în 1848, când mortalitatea a prevalat asupra natalității cu 1 759 de oameni mai mult.

Comparând cifrele sporului natural cu cele ale sporului real din perioada respectivă, deducem că în orașele basarabene, pe fundalul unui spor real impunător, a existat un spor natural neînsemnat, în unii ani prevalând mortalitatea asupra natalității. Valorile mici și cele negative ale sporului natural constituie indiciul că în anii '20-'40 ai secolului al XIX-lea, populația urbană a Basarabiei a crescut numeric, în cea mai mare parte, ca urmare a unei imigrări intensive.

La începutul secolului al XIX-lea, populația rurală a spațiului dintre Prut și Nistru era alcătuită în cea mai mare parte din români, pe când populația urbană, numeric neimportantă, era variată din punct de vedere etnic, trăsătură caracteristică, de altfel, și întregului Principat al Moldovei.

Pe parcursul Războiului ruso-turc din 1806-1812, componența etnică a celor cinci orașe din fostele raiale turcești – Hotin, Bender, Akkerman, Ismail și Chilia – a cunoscut schimbări importante. În locul mahomedanilor plecați peste Dunăre, aici s-au așezat exponenți ai altor etnii, printre care un număr impunător de ruși și ucraineni. În timp ce structura etnică a populației Chișinăului, reprezentată de o majoritate absolută a românilor, a suportat o ușoară modificare începând din septembrie-octombrie 1812, când aici s-a retras din Principatele Române o bună parte din administrația rusă de ocupație. Ca urmare a imigrării, elementele componente ale structurii etnice au continuat să se modifice și după anul 1812 [25, p. 157-159]. Potrivit unei statistici din anii 1843-1844, ucrainenii din orașele basarabene întruneau 28,5% din totalul populației urbane, românii – 26,2%, evreii – 20,8%, după care urmau celelalte etnii conlocuitoare, cu proporții mai mici [19, p. 32-35; 28, p. 35-36].

Până în anii '30 ai secolului al XIX-lea, autoritățile țariste au menținut, în linii generale, componența socială a populației existentă în provincie până în anul anexării la Imperiul Rus [24, p. 207-214]. Ulterior, deși populația urbană a Basarabiei era alcătuită din mai multe categorii sociale, masa principală a orășenilor o constituiau mic-burghezii. Iar sub raport confesional, majoritatea covârșitoare a orășenilor erau de religie ortodoxă.

Capitolul III *Dinamica și migrarea populației urbane a Basarabiei (1850-începutul secolului al XX-lea).*

Având în vedere modificarea teritorială intervenită în sudul Basarabiei potrivit prevederilor Tratatului de pace de la Paris din 1856, am diferențiat intervalul între anii 1857 și 1878, în limitele căruia este examinată doar dinamica populației din orașele basarabene rămase în componența Imperiului Rus.

Între anii 1850 și 1856, potrivit indicilor statistici, populația urbană a Basarabiei a crescut cu 38 845 de locuitori, ceea ce reprezintă un spor numeric real de 27,9%. Aceeași dinamică ascendentă s-a produs și în anii 1857-1878, deși, pe parcurs, s-au înregistrat și declinuri demografice. În intervalul de 19 ani (1857-1875), sporul real a fost de 68 215 de locuitori, corespunzător unei creșteri de 45,9 %. În anii 1880-1890, populația urbană a avut un spor real de 10,5%, apoi, în deceniul al 10-lea, a cunoscut o diminuare substanțială, iar ulterior, în decurs de 16 ani, de la recensământul din 1897 și până în 1913, a sporit cu 20%, fără a se ține cont însă de efectele migrației, cu unele excepții neînsemnate. În intervalul 1897-1913, un spor numeric mai consistent a fost înregistrat în primii opt ani de după recensământ (1897-1905) – 12,6% (38 116 locuitori), pe când în următorii opt ani (1905-1913) el s-a dovedit a fi mai mic – 24 765 de oameni, corespunzător unei creșteri de 7,3%. Astfel, în anii 1850-1913, populația orașelor basarabene a crescut cu 216 081 de locuitori, ceea ce reprezintă un spor numeric real de 144,9%.

Pe parcursul a 63 de ani cel mai înalt ritm de creștere l-a înregistrat Sorooca, de 339%, apoi celelalte orașe în următoarea succesiune: Bălți (299,1 %), Orhei (264 %), Chilia (220,1 %), Cahul (208 %), Chișinău (204,4 %), Bender (159,4 %), Hotin (72,8 %), Akkerman (34 %). Cel mai puțin a sporit populația orașelor Ismail și Reni, ambele doar cu 18,4%.

În anii 1850-1913, ponderea populației urbane în raport cu numărul total al locuitorilor Basarabiei a variat de la 15,9% în 1850 la 17,9% în 1856, apoi a fost într-o ușoară coborâre, ca de la 1863 să progreseze din nou, urcând în 1880, dacă dăm crezare datelor statistice, până la cota de 21,5%. Peste 10 ani s-a redus până la 19,7%, în timp ce recensământul populației din 1897 a scos la iveală un raport de 15,6%, care a continuat să scadă, atingând valoarea de 14,3% în 1913. Așadar, în intervalul 1850-1913, conform datelor statistice existente, proporția populației urbane a Basarabiei a oscilat între valorile procentuale 15,9, 21,5 și 14,3.

Datele statistice cu privire la evoluția, sub aspect numeric, a natalității în mediul urban al Basarabiei în intervalul 1850-1913 au scos în prim-plan una dintre trăsăturile distincte ale acestei componente a mișcării naturale a populației, și anume: variația anuală a numărului de născuți. Nașterile fie au sporit, fie au scăzut din an în an cu valori mai mult sau mai puțin mari. Deși se înregistra o succesiune ascendentă și descendentă, s-a produs, totodată, și o

creșterea numărului de nașteri de la începutul intervalului studiat până la izbucnirea Primului Război Mondial. Dacă la mijlocul secolului al XIX-lea numărul anual al născuților s-a menținut între 4 700 și 5 500, la începutul secolului următor (până în anul 1913) acest indice a oscilat între 11 000 și 12 200 de nașteri, cota maximală fiind atinsă în anul 1904 – 12 667 de nou-născuți. Deci, la începutul secolului al XX-lea, numărul născuților în mediul urban al Basarabiei a sporit de două ori față de cel existent în anii 1850-1856. Concomitent, indicii mai reliefează o trăsătură bine conturată: preponderența constantă a nașterilor masculine în raport cu cele feminine. Anual, numărul băieților născuți a fost mai mare decât cel al fetelor cu circa 300-1 000 de suflete.

Examinând în continuare evoluția mortalității în mediul urban al Basarabiei, am remarcat că numărul anual al deceselor a oscilat în permanență, la fel ca și în cazul natalității. Am mai relevat și o creștere treptată a numărului de decese de la începutul intervalului investigat până în preajma războiului mondial, trăsătura firească, dacă luăm în considerare și creșterea numerică a populației din orașele Basarabiei.

S-a atras atenția asupra repartizării deceselor pe grupe de vârstă și, astfel, s-a constatat următoarele: copiii decedați, în vârstă de până la cinci ani, reprezentau 44-54% din totalul morților. Cea mai ridicată mortalitate în limitele acestei grupe de vârstă exista în rândul copiilor sub doi ani.

Așa cum arată diferența dintre numărul nașterilor și cel al deceselor, în intervalul 1850-1878, sporul natural al populației urbane a fost mai mic decât cel care a urmat după anul 1880, ușor fiind în descreștere în anii din preajma Primului Război Mondial. Dacă în perioada 1850-1878 sporul natural era în medie de circa 760 de noi locuitori pe an, unii ani (1850, 1855, 1866, 1872 și 1877) fiind fără spor natural (negativ), apoi în perioada 1880-1913 acest indice s-a dovedit a fi aproape de patru ori mai mare – circa 2 911 oameni anual.

În lipsa unor date statistice oficiale cu privire la migrarea populației urbane, atât rezultatele recensământului din 1897, cât și alte informații indică existența în secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea a unei imigrări intense în Basarabia a locuitorilor din guberniile rusești.

Capitolul IV *Structura populației urbane a Basarabiei.*

Componența etnică. Conform informațiilor statistice existente, naționalitățile cu o pondere importantă în mediul urban erau următoarele. În 1862: ucraineni – 29,1%, ruși – 25,3%, evrei – 24,6%, români – 15,7%. În 1897: evrei – 37,1%, ruși – 24,4%, ucraineni – 15,9%, români – 14,1%. În 1901: evrei – 37,9%, ruși – 31,7% (inclusiv, negreșit, ucrainenii, care nu sunt indicați), români – 24,1%. Prin urmare, proporțiile, care rezultă din statisticile rusești, sunt contradictorii. Dacă în 1862, pe locul întâi se situau

ucrainenii, apoi în 1897 și 1901 întâietatea o dețineau evreii. Pe poziția a doua, în 1862 și 1897, se plasau rușii, iar în 1901 – românii (dacă considerăm că proporția rușilor de 31,7% cuprindea și ucrainenii și aceste două etnii constituiau separat proporții mai mici de 24,1%) [18, p. 45-52; 28, p. 41-65].

Structura socială. Stratificarea socială a populației urbane a Basarabiei era extrem de diversă. Potrivit informațiilor recensământului din 1897, ea se prezintă astfel sub aspect procentual: mic-burghezii (79%, țărani (11,8%), nobilii personali și funcționarii (2,1%), nobilii de viță (1,9%), supușii străini (1,8%), negustorii (0,9%), clerul (0,8%), cetățenii de onoare (0,8%), persoanele care nu făceau parte din stările sociale menționate (0,5%), cazacii militari (0,2%), persoanele care nu au indicat starea socială (0,1%) [20, p. 5-20].

Structura confesională. Conform datelor recensământului din 1897, majoritatea locuitorilor din orașele basarabene țineau de două religii: ortodoxie și mozaism (religie practică de evrei). Adepții celei dintâi predominau în șapte orașe (Akkerman, Bender, Ismail, Bolgrad, Cahul, Chilia și Reni), în Chișinău fiind reprezentați într-un număr egal cu izraeliții (evreii), iar în patru orașe (Bălți, Hotin, Orhei și Soroca) superioritatea numerică, deși nu în mare măsură, o dețineau adepții mozaismului [20, p. 20].

Structura profesională. Datele recensământului din 1897 denotă faptul că un număr important de locuitori activi ai orașelor (18,8%) erau încadrați în serviciul privat, mulți dintre ei fiind angajați cu ziua sau exercitau funcția de servitor. După aceștia, din punct de vedere numeric, urmau: persoanele care desfășurau activități comerciale, cu o proporție de 13,9%, agricultorii, crescătorii de animale, apicultorii și sericicultorii, cu o cotă de 12%, militării (11,9%), confecționerii de îmbrăcăminte (8,1%), rentierii și pensionarii (7,3%), apoi persoanele care alcătuiau grupuri după ocupații cu o pondere mai mică.

Jumătate dintre românii stabiliți în orașe se îndeletniceau cu agricultura, după care se remarcă, din punct de vedere numeric, cei angajați în serviciul privat, zilerii și servitorii, aceștia constituind o proporție de 16,1%, pe când cota parte a românilor din alte domenii de activitate socială, în raport cu numărul lor total din orașe, era mult mai mică. Astfel, cota de reprezentare a românilor în sferele administrativă, industrială, financiară, comercială și alte activități ale orașelor basarabene era infimă, cu excepția a celei agrare. Această situație de ordin statistic, dată în vileag de recensământul populației din 1897, indică cât se poate de evident asupra falsității tezei lansată de istoriografia sovietică moldovenească privind formarea imaginii „nații burgheze moldovenești”.

Cotele procentuale maximale într-o serie de grupuri profesionale din orașe le aveau rușii. Câteva grupuri profesionale urbane, în special cele care desfășurau activități economice, erau dominate de evrei. Ei prevalau numeric, cu proporții covârșitoare, mai cu seamă în sfera comerțului (83,9%). Evreii la fel se distingeau în domeniul prelucrării lemnului, confecționării îmbrăcămintei și transportului cu tracțiune animală. Numărul lor era mare și în grupurile profesionale urbane cu caracter industrial și financiar [21, p. 190-197].

Repartizarea pe sexe a populației urbane. La mijlocul secolului al XIX-lea, în mediul urban al Basarabiei superioritatea numerică o deținea sexul masculin: la 1 000 de bărbați reveneau 912 femei. Raportând populația masculină la cea feminină din orașele Basarabiei în intervalul 1850-1913, se poate observa o evoluție oscilantă a decalajului numeric, înregistrându-se, până în anii '70, un spor tot mai pronunțat al sexului masculin și o diminuare a lui către sfârșitul secolului al XIX-lea. Cifrele de la începutul secolului al XX-lea indică o descreștere în continuare a populației masculine. Asupra acestui fenomen au influențat și pierderile umane din timpul Primului Război Mondial [20, p. 20-21].

Structura pe vârste a populației urbane. Recensământului din 1897 a evidențiat în mediul urban al Basarabiei o preponderență a grupelor de vârstă cuprinse între 0 și 29 ani (64,9% în raport cu populația urbană totală), proporțiile celorlalte grupe de vârstă fiind în continuă scădere odată cu creșterea vârstei, astfel că greutatea specifică a populației în vârstă de peste 50 de ani era de 13% în mediul urban. El a mai relevat o precumpănire a cotelor înregistrate de elementul feminin față de cel masculin în grupele de vârstă sub 29 de ani. Pe de altă parte, populația masculină din mediul urban deținea cote majorate, deși neînsemnate, în grupele de vârstă între 30 și 59 de ani, iar în cele de la 60 de ani în sus proporțiile ambelor sexe erau egale.

Știința de carte a populației urbane. Această latură a societății basarabene din perioada țaristă a fost pusă în lumină doar în cadrul recensământului general al populației din 1897, constatându-se existența unui dezacord evident între indicii de instruire a persoanelor de sex masculin și cei de instruire a persoanelor de sex feminin. Deși procentul mediu al știutorilor de carte din orașe întrecea de două ori același indice pentru Basarabia în ansamblu, el, totuși, era redus din cauza organizării slabe a învățământului public. În mediul urban al Basarabiei, numărul știutorilor de carte alcătuiă 32,8% (42,8% din totalul populației urbane masculine și 22,3% din cel al populației feminine), dar această valoare s-a dovedit a fi inferioară celei înregistrate în tot imperiul (45,3%).

Dintre naționalitățile Basarabiei cei mai instruiți erau germanii (63,5% din numărul lor total), urmați de polonezi, evrei, ruși. O slabă știință de carte

domina în mediul feminin al etniilor, cu excepția reprezentantelor sexului feminin al germanilor și polonezilor, ponderea acestor știutoare de carte nefiind cu mult mai mică decât cea a sexului masculin al etniilor respective. Printre cele zece naționalități enumerate în tabel, românii instruiți din Basarabia ocupau penultimul loc, atât prin proporția știutorilor de carte de sex masculin, cât și de sex feminin [18, p. 52-55].

Concluzii și recomandări

În urma investigațiilor efectuate și analizării informațiilor acumulate referitoare la evoluția demografică a orașelor Basarabiei din perioada dominației autocrate ruse am dedus următoarele.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, populația urbană a Basarabiei a crescut numeric într-un ritm accelerat. Astfel, în perioada 1818-1849, numărul locuitorilor orașelor Chișinău, Akkerman și Ismail a sporit de 3,9 ori, a orașului Hotin – de 4,3 ori, a orașului Bălți – de 2,9 ori, a orașului Bender – de 3 ori, a orașului Reni – de 4,7 ori, iar a orașului Chilia – de 1,8 ori. S-a majorat și populația orașelor tinere – Cahul și Soroca. O creștere neînsemnată a populației a înregistrat doar orașul Orhei. Prin urmare, sporul real al populației urbane a fost înalt.

Pe de altă parte, din analiza indicilor cu privire la mișcarea naturală a orășenilor reiese că sporul natural al populației din mediul urban al Basarabiei a fost neînsemnat.

Comparând sporul real cu cel natural al populației urbane din prima jumătate a secolului al XIX-lea, se constată că populația orașelor din Basarabia s-a majorat, din punct de vedere numeric, drept consecință a unei imigrări intense, ca urmare a stabilirii în mediul urban al provinciei a oamenilor veniți din localitățile rurale ale regiunii, din zonele interne ale Rusiei și de peste hotarele imperiului.

În anul anexării spațiului dintre Prut și Nistru la Rusia, populația din mediul urban al Basarabiei avea o structură etnică eterogenă, trăsătură specifică așezărilor urbane de aici și până în anul 1812. După acest an, pe parcurs, s-au modificat elementele componente ale structurii etnice. În anii 1843-1844, ucrainenii din orașele basarabene întruneau 28,5% din totalul populației urbane, românii – 26,2%, evreii – 20,8%, după care urmau celelalte etnii conlocuitoare, cu proporții mai mici.

Până în anii '30 ai secolului al XIX-lea, autoritățile țariste au menținut, în linii generale, componența socială a populației existentă în provincie până în anul încorporării în Imperiul Rus. În orașe locuiau boieri, o bună parte dintre care, din 1821, au constituit tagma nobilimii basarabene, mazili, ruptași, fețe bisericești, birnici. Din anii '30, masa principală a orășenilor o alcătuiau mic-

burghezii, după care urmau, cu proporții neimportante, celelalte categorii sociale.

De la mijlocul secolului al XIX-lea până la Primul Război Mondial, populația orașelor basarabene a crescut cu circa 131%. Creșterea reală a populației orașelor Basarabiei a avut un caracter mai intensiv la mijlocul secolului al XIX-lea, ulterior caracterizându-se printr-un ritm mai lent.

În intervalul 1850-1913, conform datelor statistice existente, proporția populației urbane a Basarabiei, în raport cu cea a populației rurale, a oscilat între valorile procentuale 15,9, 21,5 și 14,3. Recensământul general al populației din 1897 a evidențiat un raport de 15,6%, care s-a dovedit a fi mai mare decât cel înregistrat în tot imperiul, și anume 13,4%.

Cel mai mare număr al populației îl avea orașul Chișinău, în calitate de centru administrativ al provinciei. Celelalte orașe basarabene se caracterizau printr-un număr de locuitori mult mai diminuat, printre acestea evidențiindu-se orașul Bender (Tighina), cu o populație relativ mai numeroasă.

Deși în decursul anilor 1850-1913 curba natalității a oscilat în permanență, ea a cunoscut o evoluție ascendentă, nașterea copiilor de gen masculin prevalând asupra nașterii copiilor de gen feminin. Rata natalității din orașe era mai mică decât cea din mediul rural al Basarabiei.

Din 1850 până la declanșarea primei conflagrații mondiale, numărul anual al deceselor în mediul urban al Basarabiei a variat mereu în proporții mai mari sau mai mici, înregistrând, totodată, o creștere treptată. A predominat mortalitatea masculină asupra celei feminine, fiind, în același timp, foarte înaltă mortalitatea infantilă. Nivelul mortalității în orașe a fost puțin mai jos în raport cu cel din localitățile sătești ale Basarabiei.

În perioada 1850-1878, sporul natural al populației urbane a fost mai mic decât cel care a urmat după anul 1880, ușor fiind în descreștere în anii din preajma Primului Război Mondial.

Statisticile rusești duc lipsă, într-o mare măsură, de date referitoare la migrație. Însă atât rezultatele recensământului din 1897, cât și alte informații de epocă indică existența în secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea a unei imigrări intense în Basarabia a locuitorilor din guberniile rusești. Concomitent, la începutul secolului al XX-lea, din orașele basarabene au emigrat peste hotarele Rusiei mulți evrei. Desigur, inexistența informației statistice de ansamblu cu privire la procesele migratorii creează dificultăți în vederea stabilirii gradului de înrăurire asupra evoluției demografice a orașele basarabene.

Sub aspect structural, populația urbană a Basarabiei se caracteriza printr-un șir de trăsături distinctive. Ea reprezenta un mozaic de diferite grupuri etnice. Deși era eterogenă din punct de vedere etnic, zonele urbane ale Basarabiei, după cum s-a constatat în urma recensământului din 1897, erau

dominate de vorbitorii limbilor idiș (37,1%) și rusă (24,4%). Celelalte grupuri etnice, inclusiv românii (14,1%), întruneau proporții mai scăzute în raport cu populația urbană totală.

Cu toate că există o serie de informații în privința structurii naționale, acestea, în unele cazuri, nu reflectă în mod veridic proporțiile grupurilor etnice. Totodată, subliniem și faptul că informațiile respective, cu excepția celor din 1897, nu reprezintă rezultatele unor recensământuri, dar erau furnizate de administrațiile locale.

Populația românească autohtonă se situa la un nivel inferior de urbanizare, cel mai înalt avându-l armenii, polonezii și grecii, aceștia fiind într-un număr neimportant. Apoi urmau evreii, rușii, ucrainenii și bulgarii, cu o pondere mai mare în totalul locuitorilor urbani.

Populația orașelor basarabene avea o configurație socială complexă, masa predominantă constituind-o mic-burghezii, urmați de țărani, apoi de nobilime, în timp ce proporția celorlalte stări sociale era și mai neînsemnată.

Sub raport confesional, mai mult de jumătate din orășeni erau ortodocși, mai mult de un sfert – izraeliți, iar restul, cu cote ne semnificative, împărțeau alte religii.

Conform recensământului populației din 1897, un număr important de locuitori activi ai orașelor (18,8%) erau încadrați în serviciul privat, mulți dintre ei fiind angajați cu ziua sau exercitau funcția de servitor. După aceștia, din punct de vedere numeric, urmau: persoanele care desfășurau activități comerciale, cu o proporție de 13,9%, agricultorii, crescătorii de animale, apicultorii și sericicultorii, cu o cotă de 12%, militării (11,9%), confecționerii de îmbrăcăminte (8,1%), rentierii și pensionarii (7,3%), apoi persoanele care alcătuiau grupuri după ocupații cu o pondere mai mică.

Într-o serie de grupuri profesionale din orașe cotele procentuale maxime le aveau rușii. Alte câteva grupuri profesionale urbane, în special cele care desfășurau activități economice, erau dominate de evrei, care prevalau numeric, cu proporții covârșitoare, mai cu seamă în sfera comerțului (83,9%). Evreii la fel se distingeau în domeniul prelucrării lemnului, confecționării îmbrăcăminte și transportului cu tracțiune animală, numărul lor fiind mare și în grupurile profesionale cu caracter industrial și financiar.

Jumătate dintre românii stabiliți în orașe se îndeletniceau cu agricultura. După aceștia, din punct de vedere numeric, se remarcă cei angajați în serviciul privat, zilerii și servitorii, care constituiau o proporție de 16,1%, pe când cota parte a românilor din alte domenii de activitate socială, în raport cu numărul lor total din orașe, era mult mai mică. Raportați la numărul total al orășenilor din fiecare categorie profesională, românii alcătuiau proporții mici comparativ cu celelalte etnii, plasându-se pe poziția a doua chiar și ca agricultori (34,1%), după ucrainenii, a căror pondere era de 40,1%.

Din punctul de vedere al structurii după sexe, în mediul urban a predominat elementul masculin asupra celui feminin, acest decalaj numeric fiind în creștere până în anii '70, apoi în scădere către sfârșitul secolului al XIX-lea—începutul secolului al XX-lea, când s-a înregistrat tendința de egalare numerică a sexelor.

După locul nașterii, masa principală a populației orașelor basarabene o alcătuiau locuitorii născuți în aceste orașe, într-un număr mare fiind, totodată, și persoanele strămutate din alte gubernii ale Rusiei.

În orașele provinciei a existat o preponderență a grupei de vârstă cuprinsă între 0 și 29 de ani, proporțiile celorlalte grupe de vârstă reducându-se treptat odată cu creșterea vârstei.

În cadrul Imperiului Rus, populația Basarabiei se caracteriza printr-un nivel redus al științei de carte. Deși procentul știutorilor de carte în mediul urban al Basarabiei era mai înalt decât în cel rural, acesta, însă, era mai scăzut comparativ cu indicele mediu respectiv determinat pentru întregul imperiu. Studiile se făceau în limba rusă. Pe deasupra, în Basarabia nu exista nici o instituție de învățământ superior, tinerii fiind nevoiți să urmeze cursurile universitare existente în alte centre urbane din Imperiul Rus.

După nivelul de instruire, moldovenii din orașele basarabene se plasau pe unul dintre ultimele locuri în raport cu etniile conlocuitoare. Respectiv, și intelectualitatea românească din Basarabia era într-un număr neînsemnat.

Recomandări. O serie de aspecte abordate în prezentul studiu pot constitui subiectul unor noi cercetări, pentru a fi aprofundate, cum ar fi dinamica, mișcarea naturală, și structura populației urbane. În mod special, se impune examinarea fenomenului migrației. O zonă necercetată până în prezent rămân a fi registrele parohiale de stare civilă, care conțin un material bogat referitor la mișcarea naturală a populației. Este necesar de efectuat investigații demografice în baza recensămintelor fiscale din anii 1835, 1850 și 1858-1859. De asemenea, este cazul să fie supuse unei analize minuțioase materialele recensământului populației din 1897.

BIBLIOGRAFIE

1. Защук А. Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального Штаба. Бессарабская область, Санкт-Петербург, 1862. Часть I, 552 р.; часть II, 252 р.
2. Свиньин П. Описание Бессарабской области. În: Записки Одесского Общества Истории и Древностей, Одесса, 1867, том шестой, р. 175-320.
3. Boga L.T. Populația Basarabiei (etnografie și statistică). Extras din „Monografia Basarabiei”. Chișinău, 1926. 27 p.
4. Рашин А.Г. Население России за 100 лет. Москва: Госстатиздат, 1956. 352 с.
5. Гросул Я.С., Будак И.Г. Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1812-1861), Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1967. 399 с.
6. Гросул Я.С., Будак И.Г. Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1861-1905 гг.), Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1972. 603 с.
7. Жуков В.И. Города Бессарабии 1812-1861 годов. Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1964. 250 с.
8. Жуков В.И. Города Бессарабии (1861-1900 гг.). Кишинев: Штиинца, 1975. 291 с.
9. Кабузан В.М. Народонаселение Бессарабской области и левобережных районов Приднестровья. Кишинев: Штиинца, 1974. 158 с.
10. Бабилунга Н.В. Национальный состав городского населения Бессарабии в эпоху империализма. În: Известия АН МССР, Серия общественных наук, 1979, nr. 3, p. 24-33.
11. Бабилунга Н.В. Динамика городского населения Бессарабии в эпоху империализма (1897-1914 гг.). În: Известия АН МССР, Серия общественных наук, 1981, nr. 2, p. 53-61.

12. Первая всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. III. Бессарабская губерния. Издание Центрального Статистического Комитета Министерства Внутренних Дел, 1905. XXIII + 254 p.
13. Tomuleț V. Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia (1812-1830). Documente inedite din arhivele Rusiei, Ucrainei și Republicii Moldova. Chișinău: CE USM, 2002. 377 p.
14. Tomuleț V. Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia și influența ei asupra constituirii burgheziei comerciale (1812-1868). Chișinău: CE USM, 2002. 476 p.

15. Poștarencu D. O istorie a Basarabiei în date și documente. Chișinău: Cartier, 1998. 219 p. . (9,8 c. a.)
16. Poștarencu D. Populația urbană a Basarabiei: recensământul din 1897. În: Destin românesc, 2003, nr. 1, p. 104-113. (0,4 c. a.)
17. Poștarencu D. Exodul populației peste Prut după anexarea Basarabiei la Imperiul Rus. În: Revista de istorie a Moldovei, 2003, nr. 1-2, p. 93-99. (0,5 c. a.)
18. Poștarencu D. Componenta etnică și nivelul de instruire al populației urbane din Basarabia. În: Revista de istorie a Moldovei, 2004, nr. 3, p. 44-58. (1,2 c. a.)
19. Poștarencu D. Contribuții la istoria modernă a Basarabiei. Chișinău: Grafema Libris, 2005, vol. I, 56 p. (3,8 c. a.)
20. Poștarencu D. Componenta socială, confesională și după sex a populației urbane a Basarabiei (1850-1917). În: Revista de istorie a Moldovei, 2005, nr. 4, p. 5-24. (1,4 c. a.)
21. Poștarencu D. Structura profesională a populației Basarabiei conform recensământului din 1897. În: Tyragetia, Chișinău, 2005, anuarul XIV, p. 190-197. (0,5 c. a.)
22. Poștarencu D. Ținutul Hotin în perioada 1812-1818. În: Glasul Bucovinei, 2006, nr. 2, p. 7-22. (0,6 c. a.)
23. Poștarencu D. Numărul populației Basarabiei la 1812. În: Destin românesc, 2006, nr. 2, p. 25-37. (0,8 c. a.)
24. Poștarencu D. Structura socială și etnică a populației Basarabiei în primii ani după anexarea la Imperiul Rus. În: Studia in honorem Pavel Cocârlă. Studii de istorie medie și modernă, Chișinău: Cartdidact, 2006, p. 207-220. (0,7 c. a.)
25. Poștarencu D. Anexarea Basarabiei la Imperiul Rus. Chișinău: Prut-Internațional, 2006, 304 p. (14,3 c. a.)
26. Poștarencu D. Privire sumară asupra organizării sanitare a Basarabiei în perioada țaristă. În Materialele Congresului VI al igieniștilor, epidemio-

- logilor și microbiologilor din Republica Moldova. 23-24 octombrie 2008. Igiena. Chișinău, 2008, vol. I, p. 262-274. (0,6 c. a.)
27. Poștarencu D. Structura etnică a populației Basarabiei în perioada țaristă. În: Destin românesc, 2008, nr. 4, p. 121-136; 2009, nr. 3 p. 65-78 (2,1 c.a.)
28. Poștarencu D. Contribuții la istoria modernă a Basarabiei. Chișinău, 2009, vol. II, 136 p. (8,5 c. a.)

ADNOTARE

Autor: Dinu Poștarencu

Denumirea tezei de doctor în domeniul istoriei: *Populația urbană a Basarabiei în perioada 1850-1918*. Elaborată în orașul Chișinău, 2010.

Structura tezei constă din introducere, 4 capitole și concluzii. Conține 150 de pagini de text de bază, 260 de referințe bibliografice, 65 de tabele și un desen.

Rezultatele obținute sunt publicate în 14 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: Basarabia, populația urbană, dinamica populației, natalitate, mortalitate, migrație, compoziția etnică, structura socială, știința de carte.

Domeniul de studiu: Istoria modernă a Basarabiei.

Scopul și obiectivele lucrării: Scopul lucrării este de a prezenta un tablou al evoluției demografice a orașelor Basarabiei din perioada țaristă. Obiectivele principale : Să expunem gradul de cercetare a problemei; să examinăm dinamica locuitorilor din orașele basarabene; să studiem mișcarea naturală a populației și procesul migrației în mediul urban al provinciei; să investigăm structura populației urbane sub raport etnic, social, confesional, profesional, pe sexe și vârstă, după locul de origine; să profilăm nivelul științei de carte în rândul orășenilor.

Noutatea și originalitatea științifică. În studiu sunt abordate aspecte demografice care, anterior, au fost tratate insuficient sau au rămas în afara atenției. El conține un bogat suport statistic.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. În lucrare este tratat un subiect din istoria modernă a Basarabiei insuficient cercetat. Lucrarea va servi drept sursă de informare în procesul de elaborare a unor

studii în domeniul istoriei moderne a Basarabiei, demografiei, geografiei istorice și de instruire în cadrul instituțiilor de învățământ.

АННОТАЦИЯ

Автор: Поштаренку Дину

Название докторской диссертации исторических наук: *Городское население Бессарабии в период 1850-1918*. Разработана в городе Кишиневе, 2010 г.

Структурно диссертация состоит из вступления, 4 глав и заключения. Содержит 150 страниц основного текста, 260 библиографических ссылок, 65 таблиц и 1 рисунок.

Результаты исследования опубликованы в 14 научных работах.

Ключевые слова: Бессарабия, городское население, динамика численности населения, рождаемость, смертность, миграция, национальный состав, социальный состав, грамотность.

Область исследования: новейшая история Бессарабии.

Цель и задачи исследования: Цель работы состоит в том, чтобы воссоздать картину демографической эволюции городов Бессарабии царского периода. Основные задачи: представить уровень исследования данной темы; рассматривать динамику численности жителей бессарабских городов; исследовать естественное движение населения и миграционные процессы в городской среде Бессарабии; исследовать состав городского населения: этнический, социальный, религиозный, профессиональный, по полу, возрасту и места жительства; представить уровень грамотности среди горожан.

Научная новизна и оригинальность: В работе рассматриваются демографические аспекты, которые до настоящего времени не подвергались глубокому научному анализу или вообще оставались без внимания. Научные выводы подкреплены обширными статистическими данными.

Теоретическое и практическое значение работы: В диссертации разработана недостаточно изученная тема новейшей истории Бессарабии. Она послужит в качестве информационного источника в процессе разработки исследований в области новейшей истории Бессарабии, демографии, исторической географии и обучения в учебных заведениях.

ANNOTATION

Author: Dinu Poștarencu

The name of the thesis for a doctor's degree of historical sciences: *The urban population of Bessarabia in the period 1850-1918*. Elaborated in Chisinau, 2010.

Structurally, the thesis consists of introduction, four chapters and conclusions. It contains 150 pages of basic text, 260 bibliographic references, 65 tables and a drawing.

The results are published in 14 scientific papers.

Keywords: Bessarabia, urban population, population dynamics, birth rate, mortality, migration, ethnic composition, social structure, literacy.

Field of study: the modern history of Bessarabia.

The goal and research's tasks: The goal of this work is to recreate a picture of demographic evolution of Bessarabia's cities during the Tsarist period of time. The main tasks are to present a level of the research of this theme; to consider dynamics of number of some inhabitants of Bessarabian cities; to investigate natural movement of the population and migratory processes in urban environment of Bessarabia; to research the structure of city population as ethnic, social, religious, professional one and according to a sex, age, residence; to present a level of the literacy among townspeople.

Novelty and scientific originality. Following the effectuated investigations, a paper has been elaborated, in which it is presented the evolution of the urban population of Bessarabia in Tsarist period. The study addresses the demographic issues that previously have been treated poorly or were left outside attention. It contains a rich statistical support.

Theoretical significance and applied value of the work. It will serve as a source of information in the elaboration of studies in the field of modern

history of Bessarabia, demographics, historical geography, and for education purposes in schools.

POȘTARENȚU DINU

**POPULAȚIA URBANĂ A BASARABIEI
ÎN PERIOADA 1850-1918**

07.00.02 – Istoria românilor

**Autoreferatul tezei de doctor
în domeniul istoriei**

Aprobat spre tipar: data	Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tiraj 50 ex.
Coli de tipar: 1,1	Comanda nr. ....

Denumirea și adresa instituției unde a fost tipărit autoreferatul